

so nas dušili in tujčili ob straneh in v jedru. Neprenehoma se je umikal slovenski živelj nemškemu, n. pr. v starem Korotanu, dasiravno ne za uro hoda v sto letih, kakor veli stari račun. Ko nas je zbudilo 1848. leto, brojili smo k večjemu 1:3 milijonov, pa še ta ostanek je bil razkosan in ohromljen“.

„Ohromljen pa je bil najprej v socialnem oziru, kajti nismo imeli vseh stanov, ki so bistveni deli zdravega narodovega telesa, zvršujoči različne naloge narodnega života. Plemstvo smo bili izgubili popolnem in prišli torej ob tisti stan, ki je bil do nove dobe narodom voditelj v politiki in v vojni in omiki in reprezentant narodne samobitnosti in samouprave, dasiravno čez to sebično braneč stanovske svoje predpravice, ki jih je uničila nova doba; a pravice plemstva so bile dragoceni zaklad, ki je pripal srečnim mu dedičem — narodu. Kar je bilo poprej samo lastnina majhnemu broju, razdelila je konstitucionalna, demokratska revolucija med vse državljane. So pa li Slovenci mogli javiti se dediči po umrlem plemstvu? Je li bilo kako plemstvo, kojemu dedič je bil narod slovenski? Ne, postavni dedič plemstvu slovenske zemlje ni mogel biti narod slovenski; postavni dedič tujih in potujčenih naših „stanov“ je bil marveč nemški princip, težeč za gospodstvom v državi, opirajoč se na zaprašene listine zgodovinskega prava. Razumeva se, da revolucija ne priznava vselej tega prava in odkaže dedščino drugim, nego postavnim dedičem, pozivajoč se na čilo pravo — prirodno.“

Listek.

Šola in dom.

(Odlomki.)

II.

Krenil sem jo že nekoliko v stran. Toda nič ne dé! Vzemimo slučaj: Nekdo mora stopiti pred tega ali onega gospoda, ki stoji visoko nad njim. Hoče ga prositi kake podpore, milosti ali česa drugega. In treba je zbrati svoje misli in svoje besede v pravi red. Dá si je vse to že prej storil, vendar sedaj, ko mu je nastopiti pot, ne vé prav dobro, kakó in kaj! Od svojega stanovanja do stanovanja tistega gospoda ima četrť ure normalne hoje, v tem slučaju morda pet minut več, če se mu kolena kaj šibé. Ali kaj stori naš moderni prosjak? Namesto da bi krenil naravnost, ubere jo po najdaljših ovinkih in ko pride pred vrata, še postojí in iz nova premisli in prevdari od konca do kraja! Potlej šele s polno vrečo pred skopega kupca!

S to zares idilično, v naših časih šestokrat se ponavljajočo dogodbico naj bodo opravičene uvodne moje besede.

Denašnji svoj spisek sem krstil na ime „Sola in dom“. Bolje bi bilo, da mu rečem „Nezrelo sadje.“ Zakaj? — Kdor pozna dom (katerega sam nima) iz lastne izkušnje toliko, kolikor razkošno življenje v svetlih dvoranah, kamor je morda kdaj skrivaj obrnil svoj strmeči pogled in kdor pozna šolo toliko, kolikor pivec moč novega vina, katerega je šele samó jedno čašo popil, ta ne more o teh prevažnih napravah govoriti nič več in nič menj, kakor o Niagari oni, komur še ni brizgnila nje na milijone kapelj razbita voda v prevzeto lice! Glejte, mi nismo bili tamkaj in vender vemo, kakó je onstran velike luže! Kar ne stori knjiga, spis, popis in slika, to napravi naša domišljija, ki je časih močnejša, kakor človekova volja in njegov razum.

Torej, gospá domišljija, ti imaš besedo! Govôri!

Ako si gospá, kakor sem te brez vsakega drugega atributa nazval, moraš imeti tudi moža, seveda, če nisi vdova. Ne! Možá imaš, četudi je srednjega spola — srce. Mnogi ljudje, kakor vemo, nimajo srca, in pri tistih ubožica samevaš, kakor Prešérnova „Zarujavela devica“, še drugi pa nimajo niti tebe! In glej, taki ljudje so dostikrat (če ne vedno) najzadovoljnejši. Pravijo celó, da so srečni, ker v miru in nebriznosti skrbé za svoje telesce, katero se ob dobrotah skrbnega svojega očeta kmalu razevetè v precèj mogočno rožo, ki diši po samoljubji in največji prozi, kakor večina tistih, katere je rodil razsvetljeni, na najvišji stopinji stoječi devetnajsti vek!

In najtrdovratnejši moj tovariš, o katerem mislim, da ne seda v naročje takemu življenju, kateri nosi v sebi srce in poleg čustva nekoliko treznega mišljenja, mora absolutno reči: O, moderna sužnost, kakó si ti nečloveška! —

Toda pustimo to sužnost in pravdo o absolutnem primorANJI in denimo na rešeto naš naslov, da pridemo naprej in hitreje do konca.

Bil je neprijazen zimski dan. Po Dunajski cesti tam proti zgodovinskemu Trzinu so ropotali kraguljci pred tri saní upreženim konjem. Na tistih sanéh pa so sedeli sami znani ljudje našega stanú, po trije do štirje na jeden par konj. Dosti se baš niso menili ti vrli prijatelji zimske prirode za oni jednolični sneg ob poti in za Kamniško železnico, na kateri ni bilo ves čas videti žive človeške duše. V živih pogovorih so dame gospodom in gospodje damam dopovedovali to in ono: morda o rokovnjačih, tatovih in roparjih, kakó so njega dni po teh krajih pozdravljali gospodo s cepi in nabrušenimi noži, morda o nedolžnem veselji te zimske vožnje, o vinu in pečenki, ki čaka rešenja pri Alešu. Resnično je, da vsega tega ne vemo. A nekaj sem si dobro zapomnil, ker tudi jaz sem bil med njimi, ki so šli gledat, kakó pada na kmetih

sneg in kakó se jé in pije zunaj Ljubljane. Sedel sem na zadnjem vozu, in samo ob sebi je umevno, da smo najprej opravljali tiste, ki so se vozili pred nami, potlej sebe in naposled tiste, ki so ostali v Ljubljanski megli in nje najbližji okolici. Beseda je dala besedo, in moj tovariš je dejal med drugim tudi takó-le: „Veste, gospica W. in Z. (to torej ni veljalo meni!) Kakó delim jaz ljudi?“ — „No, kakó!“ — „Čujte: ljudje so ali ljudje ali živali ali zverí!“ — Brrr, huda sodba, tovariš moj, mislil sem si ter si zapisal ta rek za ušesa, da ga ne zabim. In zabil ga nisem in danes ga bodem sam rabil. Oprosti mi pa, dragi tovariš, da se baham s tvojo modrostjo! Saj veš, da nečem biti junak basni „Sraka in pavovo perje!“

III.

Bog je položil sleharnemu človeku pri njega rojstvu isti neprecenljivi dar v prsteno ječo — dušo. Vzgajanje tega pravega in jedinega človekovega bitja je izročil človeku, pred vsem materi. Mati je, ki mora prva skrbeti, da ne okuži otroške duše, da jo okiti z vrlinami in čednostmi, da jo priveže náse in da ji učvrsti zlate nauke, katere sadi vanjo goreča nje ljubezen. Ta ljubezen pa izvira iz materinega čustva in mišljenja. Sama blaga, vzvišena v pojmu o človeškem življenji, bode skrbela, da ta blagost in vzvišenost postane polagoma otrokova last. Ni treba nikakega prigovarjanja, v nji deluje srce, ki bije za otrokovo blaginjo in v tej vzgoji jo navdušuje domišljivost, katera ji kaže ljubega sinka ali ljubljeno hčerko, spoštovano in cenjeno v poznih časih, ko bode živel sam ob sebi in blagoslavljal ljubeče v Bogu počivajoče materino srce! — Take misli razplamené v materi sleharni čut v veliko ljubezen. In ako ob nji skrbno ne čuje razum in strogost ter zadrževanje samega sebe, kakó lahko je mogoče, da zavlada v vsem materinem delovanji slepa ljubezen, katera je otroku kvarnejša, nego-li vzgoja brez najmanjšega znaka roditeljeve ljubezni!

(Dalje prih.)

E. Gangl.

Književnost.

Knjižnica za mladino. Tretji snopič „Knjižnice za mladino“ prinaša na prvem mestu „Petdeset basnij za otroke“. Zložil W. Hey. Poslovenil Anton Funtek. Od 25. strani naprej pa beremo 29 pesnij, katere je zložil Anton Funtek ter jih krstil s skupnim imenom „Iz mladih dnij.“ Berilo je skozi in skozi zabavno, kratkočasno, resnično za mladino. Prvih petdeset basnij obira živali vse po vrsti. Kakor v navadi, ne beremo tu direktnih moralnih naukov, kakoršni nimajo na otroka toliko vpliva, kakor pa oni, katere si sam iz basni poišče. Malo je takih sestavkov v naših knjigah za mladino, kakor je n. pr.: Jagnje (str. 20.), Ptíč (str. 21.), Golobček (str. 23.), Pogača in kruh (str. 31.) i. t. d. Vsekako gre pohvalna beseda Antonu Funtku, kateri je basni res spretno in dovršeno poslovenil. — Funtkove izvirne pesmi „Iz mladih dnij“ (največ pona-